

Van Transactie naar Relatie: Jezus als de Uitsmijter in de Tempel

preek bij Lukas 19:45-48

De confrontatie: Cultuur versus Christus

Geliefde mensen van de Heer, onlangs zag ik op tv een gesprek tussen Gert-Jan Segers en Wierd Duk. Wierd is een journalist en opiniemaker van het behoorlijk rechtse soort. Hij noemt zichzelf een 'cultuurchristen' en wil een nieuwe christelijk-conservatieve beweging opzetten naar Amerikaans voorbeeld. Deze beweging moet een cultuuroorlog ontketenen tegen het 'woke-denken' en de politieke islam.

Wierd Duk legt het allemaal uit, maar dan vraagt Gert-Jan Segers: "Heb jij iets persoonlijks met Jezus?" Het wordt heel ongemakkelijk. Wierd lacht wat en zegt: "Ik heb iets met Jezus die de tempel schoonveegt. Ik heb iets met Jezus die krachtadig optreedt tegen mensen die het geloof bedreigen. Ik heb minder met die Jezus die zijn linkerwang toekeert. Ik ben voor een ferm christendom, niet voor het zwakke en weke christendom." Waarop Gert-Jan antwoordt: "Maar dat is Jezus juist, hij stierf aan een kruis. Het ultieme offer." En hij vervolgt: "Ik vind het zo apart dat er mensen zijn die een christelijke cultuur verdedigen, die niet zoveel met Christus hebben."

De spiegel: Waar zit het kwaad?

Toen ik dit aanzag dacht ik: zou Wierd Duk wel doorhebben dat Jezus misschien zijn beweging wel van het christelijk erf zou willen afgooien? Een beweging waarin — naar mijn idee — het geloof voor het karretje van politieke belangen wordt gespannen. En de vraag die daaronder zit, is: als we het naar onze tijd trekken, wie jaagt Jezus dan de tempel uit? Gaat dat over 'die anderen' (waarmee je jezelf aan de goede kant zet), of gaat het over onszelf? Waar zoek je het kwaad? Bij 'woke', bij rechts, of in je eigen hart?

Jezus de uitsmijter

Jezus komt de tempel binnen. Dat is niet zomaar een gebouw. In het Hebreeuws is het 'het huis van het heiligdom'. Daar, in het duister van het Heilige der Heiligen, tussen de cherubs op de ark, huist de Sjechina: de glorierijke aanwezigheid van de Heer. Het is de woonplaats van de Eeuwige. Het tempelcomplex is opgebouwd in cirkels. Hoe verder je doordringt tot de kern, hoe minder mensen er mogen komen. Maar zodra Jezus de buitenste ring binnentreedt — de voorhof van de heidenen — begint Hij de handelaren eruit te jagen.

In de versie van Lucas wordt dit sober verteld. Waar andere evangeliën spreken over een zweep en omgegooide tafels, zegt Lucas simpelweg dat Jezus de handelaren begint weg te jagen. In het Grieks staat daar letterlijk: eruit gooien. Jezus is hier de uitsmijter. Dat is een heel andere Jezus dan de man die in het zachte gras de mensen liefhad en genas. Waarom doet Jezus dit? Waar had Hij precies een probleem mee?

Van relatie naar transactie

De tempel is de plek waar je offers kunt brengen. Door iets kostbaars — vaak een dier — te offeren aan God, ontvang je vergeving, uiting van dankbaarheid en versterk je de relatie met de Heilige. Dat heeft iets heel moois, maar het is ook logistiek lastig. Als je van ver komt, is het meenemen van een eigen offerdier een heel gedoe. Een duif in een kooitje gaat nog wel als je arm bent, maar een weerspannige geit is een lastiger verhaal.

Daarom ontstond er een service: je kunt ter plekke een dier kopen. Efficiënt en gemakkelijk. Maar al snel loopt het uit de hand. De handelaren verdienen er grof aan en ook de tempelorganisatie heeft er baat bij; de pacht van de kramen zorgt voor flinke inkomsten. Het uiteindelijke doel — faciliteren dat mensen hun relatie met de Eeuwige onderhouden — verdwijnt uit het zicht. Het gaat om geld en belangen.

Zelfs bij veel gelovigen verandert er iets: offeren wordt een soort transactie. Je betaalt geld en daarmee is de relatie met God weer goed. Het wordt een soort afkoopsom. De relatie is een transactie geworden; de waardevolle eredienst verwordt tot een efficiënte deal. Mooie dingen

worden zo snel lelijk. "Alles van waarde is weerloos", dichte Lucebert. Het heilige wordt zo snel bezoedeld.

Het rovershol

Daarom komt Jezus in het geweer als uitsmijter. Hij is in zijn dagen trouwens niet de enige die dit niet kan aanzien. Er is ook veel kritiek onder zijn volksgenoten, ook omdat de priesterelite samenwerkt met de Romeinse bezetter. Jezus legitimeert zijn optreden met woorden uit de Schriften: "Mijn huis moet een huis van gebed zijn (Jesaja 56), maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt (Jeremia 7)." Een rovershol is een plek waar rovers in het geniep samenkomen om snode plannen te beramen en de buit te verdelen. Een grotere ontheiliging kun je je niet voorstellen. Jezus kan dit niet aanzien en houdt grote schoonmaak. Het resultaat? De tempelelite zoekt naar manieren om Jezus uit de weg te ruimen. Waarom? Niet omdat ze de eredienst willen verdedigen, maar omdat ze hun inkomsten en positie bedreigd zien. Marktdenken verdedigt zichzelf; het is een oude wet.

De kerk: Geen bedrijf, maar een huis van gebed

Ik heb me de vraag gesteld: wat zou Jezus doen als hij onze kerk zou binnenkomen? Wat zou hij eruit gooien? Wat denk jij? Is er bij ons ook marktdenken? Jezus reikt ons daarvoor een norm aan: het gaat erom dat we een huis van gebed zijn. In Jesaja staat trouwens "een huis van gebed voor alle volken". Dat is het criterium. Alles wat dat in de weg staat, zouden we in principe weg moeten doen. Als wij zo naar onze activiteiten kijken: wat helpt ons om een huis van gebed te zijn en wat niet?

De kerk is geen bedrijf. Het evangelie is geen product dat op de markt gebracht moet worden. De kerk is in eerste instantie geen sociale club waar mensen naartoe gaan om 'het gezellig te hebben'. De kerk is ook niet in de eerste plaats een hulporganisatie of een museum dat bewaard moet blijven. Het is een huis van gebed. We zijn geroepen om een plek te zijn waar mensen God ontmoeten. Alles wat dat ondermijnt, is schadelijk voor de kerk en een belediging voor God. Ik moet dat steeds weer voor ogen houden. Dat marktdenken heeft mij als dominee ook wel een beetje besmet. We groeien graag verder als 'Wij van Zuid'. Waarom eigenlijk? Omdat we een succesvolle kerk willen zijn? Of omdat we ten diepste hopen dat mensen worden aangeraakt door de Heilige? Het gaat niet om ons comfort, maar om de majesteit van God.

De tempel van je hart

Je kunt het ook persoonlijk maken. Op een bepaalde manier zijn wij ook een tempel; het grote mysterie is dat wij een Sjechina van God mogen herbergen. Als Jezus jouw hart binnenkomt, wat zou hij eruit gooien? Zit daar misschien ook marktdenken? Dat je goed probeert te leven in de stiekeme hoop dat God je dan wel zal zegenen? Maar dan is het handel, en geen genade. Weet je wat de beste remedie is? Dat je je hart weer tot een huis van gebed maakt. Gebed is de ultieme 'onrendabele' activiteit. Het produceert niets tastbaars, maar het herstelt de relatie. In het gebed ben je geen klant, maar een kind dat zich overgeeft aan de Vader. De denker Heschel zegt het prachtig: "Van alles wat we doen is bidden het minst nuttig; het minst werelds, het minst praktisch. Daarom reinigt het gebed onze ziel."

Tot slot: De voorjaarsschoonmaak

In de aanloop naar Pesach houden Joodse mensen een grondige schoonmaak. Elk spoortje van gerezen deeg (*chametz*) moet het huis uit. Een ingewikkelde operatie: het gaat niet alleen om resten van brood en koekjes, maar ook om bier. Wij leven toe naar het Paasfeest, het feest van opstaan en een nieuw begin. Misschien is het tijd voor een voorjaarsschoonmaak van de ziel. Als je alles door je handen laat gaan, wat kan er dan weg? Welke handel staat jouw contact met de Heilige in de weg?
Amen.